

ειρημένοις διερμήνευσιν, αναντίρρητον είναι ότι δι' αὐτῶν ἡ γη-
ραϊὰ καὶ ἀσθενὴς ἀρχαιότης ἐμπαίζει κουνικῶς καὶ σκώπτει τὴν
νεανικὴν καὶ εὐρωστον γενεάν τῆς χριστιανικῆς μεταρρυθμίσεως.

ΜΘ'.

Δυναστιογραφία.

Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι περὶ τὴν διήγησιν τῶν μοναρ-
χικῶν συμβεβηκότων κατηγάλωσαν ἄπειρον χάρτην. Τὸ ἀπῆλθον
οἱ χρόνοι. Σήμερον ὅμως οἱ χρόνοι μετεβλήθησαν, τῶν δὲ χρό-
νων ἡ μεταβολὴ συνεπιφέρει τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων
καὶ τῶν φρονημάτων. Διότι τότε μὲν εἰς τὰς διανοίας τῶν αὐ-
λικῶν ἱστοριογράφων ὁ Ἕλληνισμὸς ἦτον ἀναποκάλυπτος ἔτι,
ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ ὁ τοῦ Ἕλληνισμοῦ ἀνέσπερος ἥλιος ἐφανε-
ρώθη, ὥστε τῶν ξενικῶν στοιχείων ἡ πρῆξις σχετικῶς μόνον
πρὸς τὴν τῶν ἐθνικῶν ἔχεται κάποιας σημαντικότητας, μεμο-
νωμένως δὲ καὶ ἀσχέτως πρὸς αὐτὴν μηδεμίαν μετέχει ἀξίας.

Ὡς ἐκ τούτου, ἡμεῖς τὰ ἀπέραντα τοῦ Βυζαντίου περὶ μο-
ναρχίας χρονικῶς, καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ στενοῦ τῶν ὀρίων μας,
ἐν τῷ ἐπομένῳ χρονολογικῷ πίνακι ἀπαξάπαντα συγκεφαλαιου-
μεν. Ἡ διήγησις τῶν ἐκστρατειῶν, τῶν πολέμων, τῶν αὐλικῶν
ἐπαναστάσεων, ἡ ἐκθεσις τῆς ἐσωτερικῆς τῶν βασιλείων διαγω-
γῆς δὲν ἀνάγονται πάρεξ ἐμμέσως εἰς τὴν Ἕλληνικὴν ἀνάπτυ-
ξιν, διόπερ καὶ δύνανται νὰ παραλειφθῶσιν ἀζημίως.

306—337 Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ Α'.

337—364 Κωνσταντῖνος, (αἰρετικὸς).

364—363 Ἰουλιανός. (παραβάτης).

363—364 Ἰσθιανός.

364—375 Οὐαλεντιανός καὶ Οὐάλης (αἰρετικὸς).

375—379 Οὐάλης καὶ Γρατιανός καὶ Θεοδόσιος.

379—395 Θεοδόσιος ὁ μέγας καὶ Ἀρκάδιος.

383—408 Ἀρκάδιος καὶ Θεοδόσιος ὁ Νέος.

408—450 Θεοδόσιος ὁ Νέος.

450—457 Μαρκιανός.

Ύμνικοὶ στίχοι περὶ Βασιλέων διαβολῆς.

Τῶν Χριστιανῶν τοὺς βασιλεῖς μοι σκόπει·
Κωνσταντῖνος πρῶτιστος εὐσεβοκράτωρ.
Κωνσταντῖος παῖς, οὐ καλὸν σέβας τρέφων.
Ἰουλιανὸς δυσσεβῆς, παραβάτης,
Ἰοβιανὸς εὐσεβεστάτος Ἰβαν.
Οὐαλεντιανὸς, εὐσεβῶν κλέος,
Ὦν Οὐάλη μάλιστα τῷ τρισαθλίῳ.
Καὶ Γρατιανὸς, Θεοδόσιος μέγας.
Σὺν Ἀρκαδίῳ Θεοδόσιος νέος.
Ὁ Μαρκιανὸς, καὶ Λέων ὁ Μακέλης . . .

Ν'.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ. Ἱστοριονομικὴ τῆς σ τ ἄ σ τ ω ς σημασία.

Ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ, καθ' ἃς διεξερχόμεθα μέσας ἐποχάς, ὁμοιάζει ἐντεχνόν τινα μηχανὴν, ἧς ἤχοῦσι μὲν ἐσωτερικῶς οἱ κινούμενοι τροχοί, ὑπάρχουσι δὲ ἀόρατοι· δι' οὗ μόνον ἐκ τῆς κατεργασθείσης παρ' αὐτῶν ὕλης, καὶ παρά τινων ἐτέρων συγκεχυμένων ἐξωτερικῶς γνωρισμάτων συμπεραίνομεν περὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς. Οὕτω τοῦλάχιστον ἐκτίθεται παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι· κατὰ πάντα ἄλλον τρόπον δεικνύεται δυσεξήγητος.

Ὡς ἐκ τούτου, — δὲν παύομεν ἐπαναλαμβάνοντες, — ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν συνήθη καὶ τετριμμένην μέθοδον τοῦ κρίνειν τὴν ἱστορίαν καθ' ὃν τρόπον καὶ πνεῦμα ὑπὸ τῶν μεσαιωνογράφων ἡμῖν ἐκτίθεται· πρέπει νὰ καθαρίσωμεν τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν ἐκ τῶν κροουκευμάτων τῆς κολακείας, τῆς κακεντρεχείας, καὶ τῶν κοινωνικῶν προλήψεων· νὰ παρατρέξωμεν πολλὰς ἡγεμόνων, καὶ στρατηγῶν, καὶ ὑπουργῶν ὀνόματα, ὡς πάντα περιττὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἀνιχνευτικῇ μεθόδῳ. Ἀνάγκη τέλος νὰ παρα-

λείψωμεν ἀπαρτηρήτους μάχας, καὶ νίκας, καὶ θριάμβους, καὶ ἄλλα παρόμοια τῶν χρόνων ἐκείνων αὐλικά ψιμίθια (νοθοκαλλασύνοι, ἢ παντάπασιν ἀλλότρια πρὸς τὴν ἐθνικὴν ζωὴν, ἢ ἀσχέτως πρὸς αὐτὴν ἀναφερόμενα) διὰ νὰ ποιήσωμεν τὴν ἐξαγωγὴν τῆς θηρευομένης ἀληθείας, ἣτις ἄλλο δὲν εἶναι πρὸς τὸ ἔθνος ἡμῶν πλὴν ἡ γνώσις ἐαυτοῦ. Αὐτὸς δὲ σήμερον, μετὰ τὴν ἀναγέννησιν, ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ ὁ μόνος λαός. Ἄς κλείσωμεν λοιπὸν τὴν χρυσήλατον δέλτον τῆς ἐξουσίας, καὶ μετ' ἀγάπης καὶ ὑπομονῆς ἄς ἀνοίξωμεν τὴν σεμνὴν καὶ ἀπερικόσμητον βίβλον τοῦ λαοῦ, βίβλον τῆς ὁποίας τὰ παρ' ἡμῶν κατωτέρω δημοσιεύμενα ἄσματα δημοτικὰ εἶναι μίᾳ τῶν σελίδων ἐρίζωσιν. Ἰπὸ τὴν ἐποψιν μόνον τοῦ λαοῦ, δηλ. ποιοῦντες τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ γνώμονα καὶ μέτρον ἐρεύνης, ἐξεστὶν ἡμῖν ἀληθῶς καὶ λογικῶς διαφωτίσαι τὰ ἀδιαφώτιστα περελύοντα. Ἰῶδη ὁ λαὸς ἀνεκτήσατο ἡρωϊκῶς τὰ δικαιώματά του, ὁ δὲ νῦν αἰὼν ἐπιζητεῖ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἥρωος. Ἢ ἄραγε διότι ὁ λαὸς εἶναι ἀπαιδευτός ἐτι, ὀφειλομεν καὶ ἡμεῖς, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ λογιώτατοι, τὰ μόνα τεύχη τῶν σοφῶν προγόνων ὑπερεκθειάζοντες, νὰ παραγκωνίσωμεν αὐτόν; Ἴσως ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει ἀδίδακτος ἐτι καὶ ἀπαιδοτρίβητος, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν λοιπῶν λαῶν, ἀλλ' ἐστὶν ὅμως κάτοχος ἐνὸς προτερήματος, ὅπερ οὐδεὶς συμμερίζεται τῶν ἐτέρων ζώντων λαῶν· ἐγκρατεῖ τὸ μυσῆριον τῆς ἱστορίας μας. Διόπερ, ἐνῶ μὲν ἀφ' ἐνὸς χρήζει διδασχῆς καὶ παιδείας, ἀφ' ἐτέρου δύναται καὶ αὐτὸς πολλὰ καὶ σπουδαιότατα νὰ διδάξῃ. Ὁ Βόσσaris, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Καραίσκος, Πίνδαρον καὶ Εὐριπίδην δὲν ἀνέγνωσαν· μόλις δὲ ἐγίνωσκον τὸ ὄνομα τοῦ Πελοπίδου καὶ τοῦ Ἐπαμινώνδα· πλὴν, ἐντὸς τῆς καρδίας των εἶχον οὗτοι τὴν φεινὴν σοφίαν τῆς παραδόσεως, εἶχον τὸν νόμον τοῦ Ἐθαγγελίου, τὴν ἄπειρον ταύτην ἐποποιῖαν πατρίδος, πίστεως. Τῶν ἀπλοϊκῶν λοιπὸν τούτων ἡρώων τὴν ἐμφάνισιν τὰ ἅλλα τῶν προδρόμων αὐτῶν πρέπει νὰ διερευνησώμεν, ἡμεῖς ἀπόγονοι εὐγνωμονοῦντες. Ἄλλως, ψιττακίζοντες ξένην ἐνθουσιασμοῦ γλῶσσαν, μεγαλχυοῦντες καὶ κομποῤῥιμονοῦντες ἐπὶ πᾶν ἀρχαίον, ἀψηφούν-

τες δὲ τὰ νεώτερα, ἀναιροῦμεν πᾶν ὅ,τι μᾶς ἀπέμεινε τιμαλφές, ἀναιροῦμεν τὸν σημερινὸν βίον μας, τὴν ὑπαρξίν μας· ἀφίνομεν ἀδικοιολόγητον καὶ ἀνυπόστατον ἐκείνην τὴν πολιτικὴν ἀναγέννησιν ἣτις ἐξήστραφεν ἀκτινοβόλος ἐν ταῖς φλοξί τῆς τοῦ Μεσολογγίου πυρκαϊᾶς, ἀναγέννησιν ἣς ἕνεκα προεσφαγιασθήσαν τόσοι αἰῶνες, καὶ ὀλοκαυτῶσι ὀλόκληρος γενεά.

Τὰ δὲ λεγόμενα βραδῶς δικαιολογοῦνται.

Γένος ῥέπον πρὸς τὴν *ισονομίαν*, ἀποστρέφεται φυσικῶ τῷ λόγῳ πᾶσαν ἀτομικότητα ὑπερφυῆ, ἐμποδοστατουῦσαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὸν προορισμὸν του, ἢ οἰωσδῆποτε προσκόπτουσιν τὴν πορείαν του. Κλητὰ γένη τέκουσι σπανίως ἀντεθνικὰς μεγάλας ἀτομικότητας· ἀλλ' αὐταὶ κατὰ μείζονα λόγον ἀντίκεινται τῇ *ισονομίᾳ*, διότι, τῆς *ισονομίας* οὐσης *καθολικῆς* ἐνεργείᾳ καὶ φύσει, παρ' αὐτῇ μισητὸν ἐστὶ καὶ ὄχληρον πᾶν ὅ,τι ἐναντιοῦται εἰς τὸ διασταλτικὸν καὶ διαχυτικὸν τῆς ἡθός. Οὐδὲν δ' ἀντίκειται μᾶλλον τῆς ἀτομικότητος, ὅπότεν ὑπὲρ ἐαυτῆς καὶ αὐτοκινήτως ἐργάζεται, μὴ ἀγωνιζομένη ὑπὲρ τοῦ γένους, μετ' αὐτοῦ, καὶ κατ' ἀποστολὴν αὐτοῦ. — Ἀὕτη δὲ τῆς ἀτομικότητος ἡ ἀδιάλειπτος ἐξάλειψις καὶ καθυποταγὴ, σταθερῶς διαδεικνυμένη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ, αὕτη ἡ ἐξάλειψις, ἣτις σχεδὸν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους ἐξάλειψιν τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, εἶναι συγχρόνως καὶ καύχημα Ἑλληνισμοῦ, καὶ αἴτιον δυσερμηνεύσεως. Εἶναι μὲν λόγος δυσεξελέγξεως, καθότι ὁ ἐρευνητὴς δὲν ἔχει ὡς πρὸς τὸν ἡμέτερον βίον νὰ πράξῃ ὅ,τι καὶ πρὸς τὸν βίον τῶν ἐτέρων ἐθνῶν, δηλονότι νὰ μελετήσῃ ἐπισταμένως τὸ πολίτευμα τῶν διασημοτέρων ἀτομικοτήτων, καὶ διὰ τῆς τούτων διαφωτίσεως εἶτα νὰ μεθερμηνεύσῃ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἐθνικότητος σύμπλεγμα, ὅπερ εὐεπίγνωστον καὶ εὐκατόρθωτον. Κατὰ μέθοδον ἐναντίων, ὀφείλει τὸν λαὸν προλαβόντως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ σφαίρᾳ νὰ ἐρωτήσῃ καὶ συμβουλευθῇ, — δυσχερέστατον ἐπιχείρημα — καὶ δι' αὐτοῦ κατόπιν νὰ μεθερμηνεύσῃ φιλασδῶφως τὰ κύρια ἀτομικὰ φαινόμενα· ὁ γὰρ λαὸς εἶναι αἴτιος καὶ δημιουργὸς, ἢ δὲ ἀτομικότης ἀπόρροια. Ὀφείλει νὰ σχολασδρομήσῃ εἰς

ἀπερίπτους ἀπροσωπικότητος λαβυρίθους· νὰ κατέλθῃ εἰς σκοτεινάς ὑπονόμους, νὰ ψεύσῃ καὶ μεταψεύσῃ δοκιμαστικῶς τὸ ἀθέατον σῶμα, μεχρῖσθ' εὖρη τὴν ἔδραν τῆς ζωῆς. Ἄλλως, πάπα σπουδῇ ἀποβαίνει ματαία. — Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Μοναρχία, ἱστορικὴ ἀτομικότης οὕσα, ἡ Μοναρχία μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς καὶ θειασῶτων, ἔσον καὶ ἂν ἦναι περίλαμπρος, ἐς ὧ δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἐθνικὴ παρ' ὅ,τι ὑπῆρξεν ἡ τοῦ μεσαιῶνος, ἐὰν μεμονωμένως μελετηθῇ δὲν δύναται νὰ παρέξῃ διόλου τὸ πνεῦμα τοῦ πολυχλοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀλάνθαστος στάθμη τῆς φύσει δημοτικῆς ἐθνικότητος.

Εἶναι δὲ καύχημα, διότι, ὡς ἔφημεν καὶ ἀλλαχοῦ, τοῦτο τῆς ἀτομικότητος τὸ ὑπεξούσιον τυγχάνει ὄν τῆς Ἑλλάδος, ἐν πᾶσι τοῖς ἀριστείοις, τὸ ἔξοχον καὶ μοναδικὸν μυστήριον. Ὁ Ἕλλην γεννᾶται διὰ τὸν Ἕλληνα, καὶ πάντα τῆς Ἑλλάδος τὰ τέκνα γεννῶνται διὰ τὴν Ἑλλάδα· ἄλυτος ἀδιάφρηκτος καὶ αἰωνίως ὀλομελής, ἧς οἱ μὲν κρίκοι ἴσοι καὶ ὅμοιοι πάμπαν ἐχάλεσθησαν, τῶν δὲ ἄκρων αὐτῆς, τὸ μὲν ἄπτεται γῆς, τὸ δὲ μετεωρίζεται εἰς ὕψη μεσουράνια. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, οἷα ἐκ τοῦ μεσαιῶνος ἀνακύπτει, δὲν ὑπάρχει εἰμὴ καθ' ἓνα μόνον τρόπον, καθὼς ΕΘΝΟΣ· τὴν αὐτὴν δὲ τύχην ὑφίστανται καὶ αἱ συνιδιότητες αὐτῆς, καὶ πάνθ' ὅσα συνιστῶσιν αὐτὴν, ἀπὸ ὀρησκείας ἄχρι δεισιδαιμονίας, ἀπὸ παιδείας ἄχρι ἀμαθείας, ἀπὸ ὁμονοίας ἄχρι διχοστατήσεως. Ὅλα τὰ χαρακτηρίσματά της συντείνουσι πρὸς τὸ αὐτὸ ἐθνικὸν κέντρον, καὶ ἐν αὐτῷ δυσεξηγήτως τὰ ἐναντία συνεργάζονται. Λγαθά τε καὶ πονηρά, σκοτεινά τε καὶ ἔνδοξα, αἰνετά τε καὶ ἐπιλήψιμα, πάντα συρρέουσι συγκαθαριζόμενα καὶ ἀγνιζόμενα ἐν τῷ ἐργαστασίῳ τοῦ ἐθνισμοῦ. — Ἀμφιβάλλεις; — ῥίψον τὸ βλέμμα πρὸς τὸ αὐτόφθεγκτον παρελθόν! Πλεῖστα τῶν κακῶν ἔσα δύνανται οὐ μόνον νὰ βλάψωσιν, ἀλλ' ἴσως καὶ νὰ φονεύσωσι λαθὲν τινα, ταῦτα ἐξωποίησαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡμεῖς δὲν εὐθυδρομοῦμεν μόνον, ἀλλ' ὡσαύτως ἐπιστάμεθα καὶ νὰ λοξοπορήσωμεν. Ἡμεῖς τὴν πελάγη τῆς ἱστορίας διαπλέομεν κατὰ παράδοξον τρόπον. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ μὲν Ἑλληνικὴ ἐθνικότης ὑπάρχει περίφωτος καὶ λαμπ-

προτάτη, ἢ δὲ Ἑλληνικὴ ἀτομικότης — πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν; — δὲν εἶναι τὸ τελειότερον τῆς Θεότητος πλάσμα.

Ἐξαιρετικῶν δὲ ὄντων ἡμῶν, καὶ εἰδικῶν κατὰ τὰ περισσότερα, ἐξαιρετικῶς ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἐκφράζει καὶ ἡ γλῶσσα ταύτας τὰς ἐκτάκτους λοξοπορίας. Ὡς καὶ αὐτὸ τὸ λεκτικὸν τῆς φυλῆς ὑπέκυψεν εἰς ἀναλόγους τροπολογήσεις. Καί, παραδείγματος χάριν αἱ σαφῶς ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν ἐτέρων λαῶν ἐκφραζόμεναι ιδιότητες ψυχικαὶ τῆς ἀτομικότητος, αὐταὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι φωνῇ κοινῶς λαμβάνουσιν ἔννοιαν καθολικὴν, εὐρυχωροτάτην, πολυσύμβalon, καὶ ἐφαρμοσίμον ἐπὶ ἀντικειμένων ἀντιθέτων. ἔχομεν ὀνόματα καὶ ῥήματα πλεῖστα, ἐμπεριέχοντα συγχρόνως ἕκαστον δύο σημασίας ἐναντίας· καθὼς ὑπάρχουσιν ἐπιβρῆματα τῶν ὀπίσμων καθὲν, ἄλλοτε μὲν δηλοῦν τὸ *ναί*, ἄλλοτε δὲ τὸ *οὐχι*, νῦν μὲν σημαίνει *πολύ*, νῦν δὲ *ὀλίγον*, καὶ σήμερον τὸ *ἐμπρὸς*, αὔριον δὲ τὸ *ὀπίσω*, καὶ τοῦτο μὲν *προσθέτει* νῦν, εἴτα δ' *ἀφαιρεῖ*. — Τί δὲ εἰπεῖν περὶ τῆς ἀπεριορίστου καὶ ἀνεξαντλήτου τῶν προθέσεων πολυποικιλίας; τί περὶ τοῦ καθολικευτικοῦ χαρακτήρος αὐτῶν; αἱ προθέσεις, εἰ θέμις εἰπεῖν, εἶναι τὰ πτίλα, δι' ὧν ὁ ἐλαφρὸς, ὁ αἰθέριος Ἑλληνισμὸς διαπτεροῦται εἰς ἀκαταμέτρητα διαστήματα. — Ὡσαύτως αἱ ρίζαι πολλάκις ἐγκρύπτουσιν ἔννοιάν τινα φιλόσοφον, χειραγωγοῦσαν τὸν ἔτυμολόγον ἐν τοῖς μυχαῖς τῆς ἐθνικῆς φύσεως. Ἡ ἀρετὴ, λ. χ. στήριγμα θρησκείας τε καὶ ἠθικῆς, εἰς τὰς ἐτέρας διαλέκτους, ὑπὸ λεκτικὴν ἔποψιν ὁμολογεῖ Θεῖαν τινὰ καταγωγὴν τὸ Ῥωμαϊκὸν *virtus* ἐκφράζει *ῥώμη*, *δύναμις*, *ισχύς*· ἡ δὲ ῥώμη ἀνωθεν καταβαίνουσα ἀνωτέρα ἐστὶ τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας. Ἐκ πάντων ὁμοῦ τῶν λαῶν τῆς οἰκουμένης μόνοι οἱ Ἕλληνες, γινώσαντες ἀληθῶς αὐτήν, ἐσφετερίθησαν τὴν δημιουργίαν τῆς. Ἐν τῇ Ἑλληνίδι ἀναφέρεται μᾶλλον πρὸς τὸ *ἔθνικόν*, ἢ πρὸς τὸ *θεῖον* δίκαιον ἢ ἀρετὴν, διότι παράγεται ἀπὸ τοῦ ἀρέσκω, πρᾶξις ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἠθικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βρῆουσα ἐκ τῆς ἐνστίχτου κοινωνικότητος. Ὄταν ὁ Ἕλλην ἀρέσκη τοῖς ὁμογενοῖς, ἀρκεῖ συμμορφούμενος μετὰ τῆς πατρίδος του, εἶναι καὶ ἐνάρετος· ἄλλως, ἔστιω γε

πασῶν τῶν λοιπῶν ἠθικῶν χαρίτων ἐγκρατῆς, ἐνδύρετος δὲν ἐλογίσθη, καὶ δὲν λογιζεται, διότι ἡ πατρὶς ὑπὲρ πάντα προτιμητέα. Τοῦτο δὲ προσεπιβεβαίωσι καὶ ἡ βαρῦφθογγος ἐκείνη τῆς ἀρχαιότητος σάλπιγξ ἡ διδάσκουσα ὅτι, «εἰ βούλει ἐπ' ἈΡΕΤῆ θαυμάζεσθαι, τὴν ΒΛΑΔΔΑ πειρατέον εὖ ποιεῖν». Ἀλλὰ ὁ Ἕλληνας ἀρέσκων τῇ Ἑλλάδι αὐτοῦ, ἀρέσκει καὶ τῷ Θεῷ. Ἐντεῦθεν ὁ σχηματισμὸς τῆς *θεαρρασκείας*, ὅθεν ἡ *θρησκεία*, σχηματισμὸς ἐνδεικνύων τὴν ὁμογενῆ καὶ ταυτόχρονον ὑπαρξίν τῆς *ἐθναρρασκείας* καὶ *θεαρρασκείας* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δημιουργίᾳ, δηλονότι τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου παλαιοτάτην συμμαχίαν καὶ ἀπόρρητον συμπολίτευσιν.

Ἐνίοτε δὲ λέξεις, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σημαίνουσαι ἐλαττώματα, παρ' ἡμῖν εἰσὶν ἐντιμοὶ προσηγορίαι. Διὰ τὴν ὀκλήσεως (volunté) πάντοτε καὶ πανταχοῦ κολάζεται, ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι πολλάκις ἐτιμῆθη ὡς πρόσωπον ἱστορικὸν καὶ ἐθνικόν; *Πειρατῆς*, (*private*) καθ' ὁμηρικὴν ἔννοιαν, σημαίνει ἀγνωριστῆς, καθὼς ἀθέρτης (*maître*) ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς ἐλευθερίας ἐνίοτε δηλοῖ παράνομος, φονεὺς, ἰηστῆς.

Οἱ φθόγγοι λοιπὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἔχουσι πολλάκις ἱστορικὴν τινα καὶ πολιτικὴν ἔννοιαν, τὴν ὅποیان πρέπει νὰ ζητήσωμεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ γένους ζωὴν.

Ὅτως ἡ λέξις *στάσις*, καὶ ἡ σημασία αὐτῆς, τόσον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, καθὼς καὶ ἐν τῇ μέσῳ τῆς Ἑλλάδος ἱστορίᾳ, κατέχουσιν ἀξίαν τινα ἱστοριονομικὴν, τὴν ὅποیان ῥαδίως ἐνετύχαμεν ἀλλαχοῦ. Ἔς ἐπιτοπλεῖστον ἐν πάσῃ στάσει ἐγκρύπτεται ἐν ἐλευθερίας κίνημα, καθὼς μετὰ τὴν στάσιν ἔπεται συνήθως μία μεταβολή. Ὅσοι λοιπὸν ἰδίως περὶ τὰ μεσαιωνικὰ καταγίνονται, ὀφείλουσι νὰ ἐπιτήσωσιν ἰδίως τὴν προσοχὴν ἐπὶ πάντα κοινωνικὸν σπαραγμὸν, εἴπερ καὶ μικρὸν, νὰ ἐρευνήσωσι δὲ καλῶς τὰς συνεπειὰς ἐκάστου σπαραγμοῦ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου. Ἐκεῖ καλυμμένον ἐμφωλευσι γεγονὸς τι σπουδαῖον, ὑπὲρ ἀνάγκη νὰ ἐξαγάγωμεν εἰς τὸ φῶς. Καὶ ἂν μὴ δευλιάσωμεν διὰ τὰ προσκόμματα ἢ ἀνακάλυψις θέλει μετὰ κτηρὸν βραβεύσει τὰς ἐπιμήνουσ προσπαθείας.

Αἱ κατὰ τῶν ἀρχόντων στάσεις πληθύνονται ἐν τῇ δευτέρᾳ περιόδῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀναπτύξεως· δεικνύονται μάλιστα θορυβοδέστεραι ἢ πρότερον. Ἐπίστα μὲν ἡ μοναρχία ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν δῆμων καὶ καθυποτάσσεται τῷ Πατριαρχίῳ, ἐνίοτε δὲ πεισματωδῶς ἀντιπαλαίει καὶ ἀνεγείρεται εἰς ἐξουσίαν. Ἡ Ἐκκλησία, καὶ μετὰ ταύτης τὸ γένος ὁμοῦ ἀπαιτοῦσιν ὀριστικὸν ἐκ τῆς Δύσεως χωρισμὸν, καὶ ἰδίαν ἐθνικὴν ὑπαρξίν καὶ πολιτείαν· νέα δὲ γένη βαρβάρων ἐμφανίζονται. — Ταῦτα καὶ ἕτερα περιπλέον ἀξιοσηπείητα φαινόμενα, ὑπὸ συνεχῶν περισπασμῶν καὶ δαψιλοῦς αἱματοχυσίας συνοδευόμενα, (διότι χωρὶς αἵματος καὶ περισπασμῶν οὐδεμία βελτιοῦται κοινωνία), καθιστῶσι ταύτην τὴν περίοδον λίαν σημαντικὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Λαοῦ.

Ἦδη, ἀπὸ τὰ τέλη τῆς Ε΄. ἑκατονταετηρίδος, ἡ φατρία τῶν Πράσινων εἰς τε τὰς ἐπαρχίας καὶ τὴν πρωτεύουσαν, ἀπαλλασσομένη τῶν ἐαυτῆς σπαργάνων, ἐνισχύεται, ἀνδροῦται, καὶ ἀγωνιζομένη ὑπὲρ προνομίων καὶ δικαιωμάτων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁσημέραι προσιδιάζεται εἰς κράτος καὶ ἐπιρροήν. Αἱ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς κλίσεις φαίνονται νῦν τοσοῦτον ἔναργεῖς, ὥστε δύναται τις εὐκόλως νὰ καταλάβῃ ὅτι, ἂν καὶ ἡ λέξις ἴσως τῆς δημοκρατίας ὑπάρχῃ πρὸς αὐτὴν ἄγνωστος, πλὴν τὸ πολίτευμά της ὀρμεμφύτως πως προάγεται ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον, τοῦλάχιστον καθόσον ἐπιδέχονται οἱ χρόνοι καὶ ἡ γενικὴ τῶν τότε πνευμάτων κατάστασις. Ἦδη πέμπονται στρατοὶ κατ' αὐτῆς, οὐχὶ πλέον στρατιωτῶν λόχοι· δείγμα τῆς αὐξήσεώς της· οἱ δὲ ἀποστελλόμενοι Πραίτορες καὶ Ἐξουβίτορες πολλάκις ἀποτυγχάνουσι καὶ νικῶνται. — Ἄλλοτε ὁ βασιλεὺς, αὐτοπρασώπως πικρῶς ἀπολαγεῖται ἐνῶπιον τῶν δῆμων, ἀπολαγεῖται περὶ τῶν πράξεών του, ἢ περὶ τῶν καταχρήσεων καὶ παρανομιῶν τῆς ὑπαλληλίας του, ἢ ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τοῦ φρονήματός του· οἱ δὲ Πράσινοι περιυβρίζουσιν αὐτὸν, ἢ καὶ τὸν λιθοβολοῦσιν· ἐλευθεροτυπία τοῦ αἰῶνος. Εἰς τὸν ἄδοξον τοῦτον καὶ σκοτεινὸν ὑπὲρ δικαιωμάτων ἀγῶνα φιλοπρωτεύουσι κυρίως οἱ δῆμοι Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἀντιοχείας· καὶ ἴσως εἰς

τούτους ἡμεῖς ὑφείλομεν διὰ λόγων ὑψηλῶν καὶ ἀδιαγνώσιων ἔτι τὴν ἀδιάφρηκτον συνέχειαν τῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων, δηλ. τὴν παράδοσιν τῆς κατὰ τῶν τυράννων ἀντιστάσεως. — Ἐν τούτοις παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἀλεξάνδρειαν, καὶ Ἀντιόχειαν ἐδρεύουσιν οἱ τρεῖς Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ σοβαροὶ δημοτικοὶ κλωνισμοὶ εἰς τὰς τρεῖς ταύτας μεγαλόπολεις λαμβάνουσι χώραν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἱποδρομικῶν μερῶν· πολλάκις δὲ ταυτοχρόνως ἐκρηγνύονται, ὡς διὰ τινος μυστικῆς συνεννοήσεως ἀπανταχοῦ συνεμφανιζόμενοι. Ἐκάστη δὲ στάσις συνοδεύεται συνήθως μὲ τὴν καταδίωξιν ἐνὸς Πατριάρχου. — Τίς ὁ διακινῶν αὐτὰς τὰς ταραχάς; Τὸ συμπέρασμα φυσικῶς ἀπορρέον, δὲν χρήζει σχολίων.

ΝΑ΄.

Τὸ ζήτημα τῆς Αὐτοκρατορίας.

Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ Ἐκκλησία ἐνεδυναμώθη, διότι ὅσα πλέον ἢ κακοδοξία παρεισέφρεεν ἐν τῇ αὐτῇ, τοσούτω μᾶλλον ἐτρέπετο πρὸς τὸ λαϊκὸν στοιχεῖον ἡ Ἐκκλησία, καὶ διὰ τούτου τὴν μοναρχίαν διηπείλει· ὥστε μετ' ὀλίγον ἐν μὲν τοῖς ἀνακτόροις ἐκέρδησεν ἠθικὴν ἐπιρροήν, παρὰ δὲ τῷ λαῷ, ὑπόληψιν καὶ ἰσχυρὸν ἀπεριόριστον. Τὰ μοναστήρια, καθάπερ τάγματα στρατιωτικὰ ὑποταγμένα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς, καὶ καθόλου τῆς μοναρχίας ἀνεξάρτητα, ἐσκέπασαν σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην τῆς ἐπικρατείας, ἐνθ' ὃ τὸ ἐγκόσμιον ἱερατεῖον, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πνευματικῇ δυνάμει κραταιούμενον, ὑπενήργει δραστηρίως εἰς τὰς πόλεις. Οὕτως, εἰς μὲν τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς ἐξουχάς ἐστρατεύοντο τὰ καλογηρικὰ τάγματα· εἰς δὲ τὰς ἑδρας τῶν θεμάτων οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Ἱερεῖς· ὥς τὸν τρόπον τινα ἡ βασιλεία ἀνεπαισθητῶς ἐρέθη ἐν καταστάσει πολιορκίας.

Πρὸ πάντων ἐν τῇ βασιλείᾳ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τὰ πράγματα τῆς μοναρχίας ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνουσιν ὄψιν σοβαρὰν, δραματικὴν. Ἐξωτερικῶς μὲν ἀπειλοῦσι τὴν ἐπικράτειαν στίφη βαρβάρων, οἱ Ἀβάραι, οἱ Πέρ-

σαι, οἱ Γότθοι, οἱ Οὐννοι, οἱ Βούλγαροι, πρηνέστες τὴν αὐτὴν τύχην εἰς τοὺς Γραικοὺς, ἃν ὑπέστησαν ἐσχάτως οἱ πολῖται τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ Ὀδοάκρου. Ἐσωτερικῶς δὲ, οἱ δῆμοι τῶν κυριωτέρων πόλεων ταραχωδῶς ἀναστατοῦσιν, αἰτούμενοι τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς δουλείας, ἢ, διὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν τὴν λέξιν τῆς ἐποχῆς, τὴν κατάργησιν τοῦ Κοπιδέρμου. — Ἡ Βυζαντινὴ κοινωνία, κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν διάγει εἰς μέγαν ὄργανον. Τὴν δὲ τόλμην τῶν δῆμων, ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ καὶ ταῖς ἐπαρχίαις ἰσχυροποιοῦσι δύο τινά· τὸ θέαμα τῆς Αὐτικῆς αὐτοκρατορίας, ἄρτι πεσοῦσης εἰς χεῖρας βαρβαρικᾶς, καὶ ἡ περισσεύσασα βαθμηδὸν δύναμις ἐν Βυζαντίῳ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Τί δὲ τοῦτο τὸ Κοπίδερμον περὶ οὗ τοσοῦτος γίνεται σάλος καὶ θόρυβος ἐν τῷ τέλει τῆς ἑ. ἑκατονταετηρίδος; οὐδὲ τὴν ἐτυμολογίαν γινώσκωμεν τῆς λέξεως, οὐδὲ τὴν ἀκριβῆ σημασίαν αὐτῆς. Παρεκτός ἐνός μόνου Βυζαντινοῦ, οὐδεὶς τῶν λοιπῶν χρονογράφων φροντίζει νὰ κάμῃ περὶ τούτου μνησίαν. Πλὴν ἡ κατάργησις τοῦ Κοπιδέρμου, δηλ. τῆς δουλείας, ζήτημα ἐπασχολοῦν τότε πάντα τὰ πνεύματα, κατετρόμαζε τοὺς δεσπότας, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἀνθρωπεμπόρους, καὶ ἐνέπνεεν ἀγαθὰς ἐλπίδας εἰς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες δούλοι πρότερον, κατὰ μέγα μέρος, καὶ διὰ τῆς ἱερατικῆς ἐσθῆτος ἐλευθερωθέντες τῆς δουλείας, ἐμίσουν ἐγκαρδίως τὸν δουλικὸν ὄργανισμὸν, καὶ δῆθεν δυσμενῶς διέκειντο πρὸς τὴν τάξιν τῶν κυρίων. Βλέπομεν Πατριάρχας, Ἐπισκόπους, ἱερεῖς ἐλευθεροῦντας διὰ ρητῆς διατάξεως ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτῶν πάντα τοὺς οἰκέτας καὶ δούλους, ὅσας διὰ λόγους πολιτικούς δὲν εἶχον ἐπιτύχει νὰ ἀπελευθερώσωσιν αὐτοὺς πρότερον. — Ἡ τῶν δούλων ἀπελευθέρωσις ἦτον ἀντικείμενον ὀμιλίας ἐκάστης ἡμέρας· ἦτο συρμός, ἦτον ἐνθουσιώδης μανία διαχεομένη πανταχοῦ, καὶ εἰς πλείστας διαδιδομένη τάξις τῆς κοινωνίας. — Φανερόν ὅτι τὸ δραστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ φάρμακον ἤρχιζεν ἤδη πρῶτῳ ἐν Ἑλλάδι νὰ ἐνεργῇ.

Ὀλίγον λοιπὸν μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Ῥώμης, ἢ καὶ τινὰς

χρόνους πρότερον ἴσως, ἀλλὰ περὶ ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἡ Βυζαντινὴ κοινωνία παρίσταται διηρημένη εἰς δύο κόμματα, ὧν τὸ μὲν ἐπιμόνως ἀπαιτεῖ τὴν τοῦ Κοπιδέρμου κατάργησιν, τὸ δὲ μένει πιστὸν πρὸς τοὺς αὐθέντας καὶ τὴν ἀρχοντίαν· ὡς ὑπὸ τούτων διακινούμενον καὶ μισθοδοτούμενον, ἤθελεν αὐτὸ τὴν ἀκραίφνη διατήρησιν τῶν καθεστώτων.

Σύγκρουσις ἐμελλε βεβαίως νὰ λάβῃ χώραν, καὶ πρόφασίς τις τὴν ἐπρηξένησε. — Δύο τοῦ Ἀναστασίου διαδοχικαὶ προσβολαί, ἡ μὲν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ κατὰ τοῦ λαοῦ, παροξύνουσι τὰ δημοτικὰ στοιχεῖα καὶ διεγείρουσι τὴν μίσχην.

Ὁ Ἀναστάσιος ἦν Εὐτυχιανὸς, ἤγουν ἀνήκεν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς, τοῦ δοξάζοντος μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων. Λοιπὸν αἰρετικὸς ὢν, ἐβουλήθη νὰ μεταβάλῃ τὴν τρισάγιον ὕμνον, ὡς ἐδίδασκε Πέτρος ὁ Κναφεύς· ὅθεν πέμψας εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπιτρόπους του, διέταξεν αὐτοὺς νὰ διακοινώσωσιν ἐκπεπτωκότα τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν εἰς πάντα νεωτερισμὸν ἀντιστεκόμενον Πατριάρχην Εὐφῆμιον, καὶ νὰ κηρύξωσιν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τὴν βλάβσημον μεταβολὴν, ψάλλοντες ἀντὶ τοῦ *ἐλέησον ἡμᾶς*, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. — Οἱ μὲν ἀπεισταλμένοι ἐκτελοῦσιν ἀκριβῶς τὴν ἐπιταγὴν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐκπεπληγμένον ἐπὶ τοιαύτῃ ἀβούλῳ τόλμῃ, κατ' ἀρχὰς καταβυβᾶ, ἔπειτα δὲ στασιάζει, καὶ διώκει τοὺς ἀρχοντας ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον αἷτιον τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀκολούθως, ἐρεθιζομένων τῶν παθῶν, γυναῖκες, ἄνδρες, παιδιά συνέρχονται ὑπὸ τὰ παλάτια, κραυγάζοντες εἰς τὸ πείσμα τοῦ βασιλέως τὸ, *ἐλέησον ἡμᾶς*. — Μὴ ἐξετάζωμεν τὰς λέξεις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν αὐτῶν. Ἡ μάχη καὶ τὰ αἷτια ταύτης προὑπῆρχον εἰς ἄλλας σπουδαιοτέρας ἀφορμὰς μεταξὺ μοναρχίας καὶ Ἐκκλησίας· αἱ λέξεις ἐχρημάτισαν ἀφορμὴ. — Ἐν τούτοις ἡ πόλις ἅπασα ἐγείρεται εἰς τὰ ὄπλα. Πάνδημος καὶ παραχώδης ἀναφαίνεται στασιασμὸς, ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς αἰθιρῆτου γενομένης μεταλλαγῆς.

«Ὁ τοίνυν Ἀναστάσιος προθυμηθεὶς προσθίγει,
τῆς δυσσεβείας τὸν ἰὸν ὄμιλον τῷ τρισαγίῳ·
Καὶ πάντα πλῆθος κατιδὼν εὐθὺς ἀφηνιάσαν,
Καὶ λιθασμοῖς ἐκ τοῦ ναοῦ τὸν Ἐπαρχὸν ἐλάσαν·
Καὶ πυρπολῆσαν δυσσεβῶν οἰκίας μεγιστάνων,
Καὶ κατασφάζον τοὺς πολλοὺς ὑπασπιστάς τῆς πλάνης,
Ἐκὼν ἀέκων ἔληξεν τῆς βύβλης, καὶ τῆς τόλμης. . . »

Σπανίως οἱ ἱστορικοὶ, ὡς ὁ Μανασῆς, ὠμολόγησαν τὴν εὐσεβείαν καὶ τὸν ἐθνικὸν τῶν δῆμων ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας δόγματος.

Ἄλλα, παρεκτός τῆς βλασφημίας, οἱ ὑπήκοοι τοῦ βασιλέως δυσάνασχέτου ἐτι καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀπλήστου φιλοχρηματίας του. Ἀνυπόφοροι δασμοὶ κατεβάρυνον τὸν λαόν, καὶ ἀνωφελῶς ἐπλήρουν τὰ ταμεῖα τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις, χωνεύσας, καὶ τὰ χαλκούργηματα τῆς πλατείας Κωνσταντινουπόλεως, ὅσα συναγαγόν ὁ Κωνσταντῖνος ἀφ' ἐκάστης χώρας ἤνεγκεν εἰς κόσμησιν τῆς πρωτεύουσας του, ἐγάρραξε νομίσματα μὲ τὴν ὕλην των.

Οἱ Πράσινοι τῆς Ἀντιοχείας ἐξεβράγησαν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ συνέπειαν τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἤγειρον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς κατοίκους πάσης τῆς ἐπαρχίας, λαβόντες μὲν ὡς σύνθημα τὸ *ἐλέησον ἡμᾶς*, κυρίως δὲ ποθοῦντες τὴν κατάργησιν τοῦ πολυθρυλλήτου Κοπιδέριμου, γενομένην ἤδη οἰωνός καὶ σκοπὸς πάσης δημοτικῆς ταραχῆς. Ὁ ἀποσταλεὶς ἐπὶ τούτου κόμης τῆς Ἀνατολῆς Καλλιῳπίος δὲν εἶχε τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ κἂν ἴσως τὴν διάθεσιν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πλήθους· διὸ οἱ Πράσινοι γενόμενοι κάτοχοι τῆς πόλεως, ἀναγκάζουσι τὸν διοικητὴν νὰ δραπετεύσῃ διὰ νυκτός. Ἀκολουθῶντες ὅμως, ἀποσταλέντος στρατοῦ, οἱ Πράσινοι νικῶνται καὶ εἰς αὐστηρὰς τιμωρίας ὑποβάλλονται, ἵνα μάθωσιν, ὡς τις ἱστορικὸς γράφει, νὰ μὴ ζητῶσι μωρῶς τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας, καὶ ἵνα μὴ εἰσέρχωνται τοῖς ἄρχουσιν. Καὶ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων, εἶχεν ὁ Κόμης πληρεξουσιότητα κατὰ πάσης ἐξουσίας, τοῦτέστιν ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου, ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν μετὰ μεγίστης

ἀπανθρωπίας ἐξήσκησεν. Μετὰ τοιαύτης βίας ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας καὶ μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, λέγει ὁ Μαλαλάς, τὸ δημοκρατοῦν Πράσινον μέρος Ἀκτιοχέας ἀπῆλθε κελεύσασιν ἀρχόντων.

Ὁμως τοιαύτη ἀνέλευσις μικρὸν διήρκεσεν· ἐπειδὴ, τελουμένων τῶν Ὀλυμπίων, κατὰ τὸ ἔθος, ἐν τῇ Δάφνῃ τῆς Ἀντιοχείας, οἱ δημοκρατοῦντες Πράσινοι πάλιν ἀνεγείρονται εἰς ταραχὴν ἐξαίτου-
μενοι τὴν παῦσιν τοῦ Κοπιθέριμου καὶ τὴν τῶν δασμῶν, προσέτι δὲ τὴν ἐξοστράκισιν τῶν Ἰουδαίων, ὧν πυρπολοῦσι τὴν συναγωγὴν πηγόντες ἐπὶ τῆς τέφρας αὐτῆς τὸν Σταυρόν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀνα-
στάσιος, πέμπει κόμητα εἰς Ἀντιόχειαν τὸν Κομμερκιάριον Προκό-
πιον μετὰ τοῦ Νυκτεπάρχου Μηνᾶ τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες κα-
τασχόντες τοὺς κομματάρχας τῶν Πρασίνων ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὑποκάτω τῆς ἁγίας Τραπεζῆς δολοφονοῦσιν Ἐλευ-
θέριόν τινα, κορυφαῖον τοῦ μέρους, ἄνδρα γενναῖον, καὶ περιβόη-
τον τότε ταραξίαν, παρὰ τοῦ λαοῦ λαβόντα τοιοῦτον εὐχηθὲν
ὄνομα εἰς ἀνάμνησιν τῶν προσπαθειῶν τοῦ ὑπὲρ δούλων ἐλευθε-
ρώσεως. Τούτου δὲ τὴν κεφαλὴν ἔπειτα περιφέρουσιν οἱ δορυφό-
ροι τοῦ κόμητος περὶ τὴν πόλιν πρὸς τρόμον τῶν ἐπαναστατῶν,
καὶ τέλος ῥίπτουσιν αὐτὴν περιωβριστικῶς εἰς τὸν Ὀρόντην ποταμόν.
Ἄλλ' οἱ Πράσινοι, — ἀναφέρομεν αὐτολεξεί τὸν διηγητὴν — λα-
βόντες εἰς κραθαταρέαν τὸ λείψανον αὐτοῦ, εἰσήγαγον εἰς τὴν
πόλιν βαστάζοντες αὐτόν. Μεγάλῃ Πρασίνων, δούλων τε καὶ
ἀνελευθέρων ἀκολούθια ἐτίμησε τὴν ταπεινὴν κηδεῖαν τοῦ μάρ-
τυρος, ψάλλουσα χαμηλῇ τῇ φωνῇ τὸν τρισάγιον ὕμνον, καὶ δια-
κόπτουσα ἐνίοτε τὴν ψαλμωδίαν μὲ λαιδορίας κατὰ τοῦ βασι-
λέως, καὶ φρικώδεις ἀρὰς κατὰ τῶν ἀρχόντων, τυράννων, καὶ
ἀθλητῶν. Ὡς τόσον, ὁ Κόμης παραλαβὼν τοὺς Πενέτους, καὶ
τοῦ Νυκτεπάρχου τὴν βοήθειαν, ἔρχεται εἰς συναπάντησιν. Σύγ-
κρουσις δυνατὴ συμβαίνει κατέναντι τῆς βασιλικῆς τοῦ Ρουφί-
νου, καθ' ἣν οἱ Πράσινοι νικῶσι τοὺς αὐτοκρατορικοὺς. Κυριεύ-
σαντες ταύτην τὴν βασιλικὴν καὶ τὴν ἑτέραν τοῦ Ζηνωδάτου, οἱ
ἐπαναστάται βιάλλουσι πῦρ καὶ κρούουσιν αὐτάς, ὡσαύτως δὲ τὰ

δύο τετράπυλα, καὶ τὸ Πραιτώριον τοῦ Κόμητος καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα πλουσίων, ἅπερ ἅλα διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν φλογῶν.

Οἱ Πράσινοι, μαινόμενοι κατὰ τῶν βυζαντινῶν ἀρχόντων, ἐπιβάλλουσι τὸ ἀντίποινον εἰς τοὺς ἐχθροὺς. Ἰαδὸν περιφερόμενοι εἰς ἀγροὺς καὶ πόλεις καὶ κώμας σὺν γυναίξῃ καὶ τέκνοις αὐτῶν, ζητοῦσιν ἢ τὴν κατάπαυσιν τῆς δουλείας καὶ τὴν ταπεινωσιν τῶν δεσποτῶν, ἢ πῦρ καὶ σίδηρον κατὰ παντὸς δυνάστου. Ὁ Κόμητς φεύγει εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν Καμβύσου· σπλῆν πιάσαντες ἀπὸ τοῦ Πρασίνου μέρος τὸν φονέα τοῦ Ἐλευθερίου, τὸν Νυκτέπαρχον Μηνᾶ, καὶ ἀνακύραντες αὐτὸν ἐξέβαλον τὰ σκότια αὐτοῦ· καὶ μετὰ τὸ σῦραι τὸ λείψανον αὐτοῦ, ἐκρέμασαν αὐτὰ ἐν τῷ ἑστώτι χαλκῷ ἀνδριάντι, τῷ λεγομένῳ Κολωνησίῳ, εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀντιφόρου. Καὶ μεταγαγόντες τὸ λείψανον, σύρηντες ἔξω τῆς πόλεως, ἔκαψαν φρυγάνοις. »

Αἱ συνεχεῖς αὗται στάσεις ἐδίδαξαν τὸν Αὐτοκράτορα νὰ μὴ συμμερισθῇ πλέον οὐδὲν πολίτευμα δημοτικὸν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν ὄθεν, παραιτούμενος τῆς πατρωνίας τῶν Βενέτων, ἀσπάζεται πανδημῶς τὸ Ρούσιον χρώμα, ὅπερ ἐχρημάτιζε πολιτικῶς ἀσήμαντον. Ἴσως δὲ κατηναγκάσθη νὰ λάβῃ τοιοῦτο μέτρον, καὶ διὰ τὴν ἐνδεχομένην τῶν δύο ἀντιφερομένων μερῶν συμμάχῃσιν κατὰ τῆς μοναρχικῆς ἀξίας· εἰκασία, τὴν ὅποιαν ἰσχυροποιοῦσι τὰ μετέπειτα διατρέξαντα ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. — Πλὴν τὸ παράκαιρον καὶ ἀσύνητον τῆς πολιτείας ὁπεκίνησε νέας καὶ χεῖρονας ταραχάς. Ἀναγινώσκομεν, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει, στασιάζσαντες οἱ δῆμοι τῆς μεγάλης Ἀλεξάνδρειας, ἐφόνευσαν τὸν Αὐγουστάλιον, Θεοδόσιον ὀνόματι· διὸ πάλιν ὁ βασιλεὺς τιμωρεῖ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς Πρασίνους, καθὼς τυραννίσαντας, ὡς ἔθος, τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν.

Ἡ δὲ πεισματιωδέστερα σύγκρουσις ἐκ τῶν ὄσαι ἐφάνησαν ἄχρι τοῦδε, καὶ συγχρόνως ἡμᾶλλον περισπούδαστος, ἔλαβε χώραν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐν αὐτῇ τῇ φωλεᾷ τῆς ἀρχοντίας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ. Ἰφείλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ διαπτυχθῇ μία τῶν πράξεων τοῦ δράματος ἐκείνου τῆς ἀνθρωπίνης ἐξαγοράσεως,

ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ὁποίου, ἡ ἑλληνικὴ γενεὰ φαίνεται κατ' ἰδίαν, εἴτε θρησκευτικῶς, εἴτε πολιτικῶς, προωρισμένη. Ἐνφ' σκότος ἐκάλυπτε τὴν γῆν τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἄλλοῦ ὤφειλεν ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, εἰμὴ ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, ὅπου καθιεροῦτο ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου διὰ δόγματος θρησκευτικοῦ, τοῦ ἄλλοῦ ὤφειλε νὰ ψελλίσῃ τὰς πρώτας συλλαβὰς; Ἀπὸ τῆς ἑκκλησίας εἰς τὴν ἀγορὰν ἐν μόνον βῆμα.

NB'.

Κατάργχις τοῦ Κοπιδέριου.

Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τὰ δευτερεύοντα πρεσβεία τῆς τιμῆς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν *Νέαν Ῥώμην*, ἐριδες ἀδιάκοποι καὶ διχοστασίαι ἀνεφύησαν ἐν τῇ Δύσει καὶ Ἀνατολῇ, μάλιστα μετὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, ἐνθα καθιερώθη ἡ οἰκουμενικότης τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐριδες διαταράξασαι τὴν πολιτικὴν, καὶ περιπλέξασαι τῶν δύο μερῶν τὴν ἑκκλησίαν εἰς διχονοίας κυκεῶνα. Οἱ μὲν Δυτικοὶ ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἀκάκιον, τὸν φιλογενέστατον ἐκείνον, τὸν πατριαρχεύσαντα ἐπὶ Ἀέοντος τοῦ Θρακῆς, τὰς αἰτίας τῆς διχονοίας· διόπερ ἀπήτουν ἐπιτακτικῶς ὥστε νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν διπτύχων. Οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ, αἰτιώμενοι τοὺς Δυτικοὺς ἐπὶ πλεονεξία, ἀπεποιοῦντο νὰ δώσωσιν αὐτοῖς οἰανδήποτε ἱκανοποίησιν, δικαιολογούμενοι, ὅτι, τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὄντος ἐνεκα πνεύματος καὶ βασιλικῆς καθέδρας ἀληθῶς Οἰκουμενικοῦ, ὁρθῶς ἐποίησεν ὁ Ἀκάκιος ἐπονομάσας αὐτὸν τοιοῦτοτρόπως.

— Ἀλλὰ καὶ αὕτη ὑπῆρξε μίᾳ τῶν τῆς διαχωρίσεως προφάσεων, οὐχὶ δὲ βεβαίως καὶ μίᾳ τῶν αἰτιῶν. Δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν τὰ αἴτια μὲ τὰ ἀποτελέσματα. Ἴσως, διὰ νὰ εὐρώμεν τὰς ἀληθινὰς αἰτίας τοῦ μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς σχίσματος, ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμεν καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῶν ἀντικειμένων ἐθνικοτήτων.

Βέβαιον ὅμως, ὅτι τὰ πράγματα κακῶς ἀμφοτέρωθεν διεκρίνοντο, πρὸ πάντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνεκα τῆς τοῦ Βασιλείου;

ἀσυνέτου και κακοδόξου διαγωγῆς. Ὁ Ἀναστάσιος πρὶν ἢ λάβῃ τὸ στέμμα, κατὰ τὸ σῦνθηες, εἶχε δώσει γραπτὴν ὁμολογίαν τῆς Ὀρθοδοξίας του πρὸς τὸν Εὐφημιον ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας· μεταλλάξας δ' ἔπειτα φρόνημα, και θέλων ν' ἀπαλλαγθῇ τῆς ὑποσχέσεως, ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐγγράφου, ὅστις, μὴ ὑπενδύσας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, ἐπέμφθη εἰς ἔξοριαν, και ἐγκατέλιπε τὴν Ποιμαντικὴν ράβδον εἰς τὸν Μακεδόνιον.

Ἀλλὰ και ὁ Μακεδόνιος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Εὐφημίου, τὴν ἀπόδοσιν ἀρνούμενος, ὑφίσταται τὴν αὐτὴν τύχην. Ἡ δίωξις αὐτοῦ δυσάρεσται σφόδρα τὸν λαὸν, ὅστις, παρωργισμένος ἔτι ὑπὸ τῶν προηγουμένων βασιλικῶν καταδιώξεων, ἀνέμενεν εὐκαιρίαν ἵνα διαδηλώσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του. Ταύτην δὲ τὴν εὐκαιρίαν χόρηγεί ἢ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἀναγόμεναις τοῦ αἵρετικοῦ Τιμοθέου· περίστασις ἀρμόδια, καθότι τῆς βασιλίδος ὁ λαὸς ἠτοιμάζετο νὰ ἀναλάβῃ τρανώτερον τὰς περὶ Κοσιδέριμου ἀξιώσεις του.

Τότε τρομερὰ και γενικὴ ἐπανάστασις αἰφνιδίως ἐκρηγνύεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, διαδιδομένη ἀστραπηδῶν και εἰς τὰς πλησιοχώρους πόλεις, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑποίας, ὑποκεκρυμμένος μὲν κατ' ἀρχάς, ἀναφανδὸν δὲ μετέπειτα, τίθεται Βιταλιανὸς τις στρατηγός. Οὐδεμία πλέον διάκρισις φρονήματος, ἢ χρώματος. Μία ψυχὴ, ἐν θέλημα, μία εὐχὴ διευθύνουσι τὸ κίνημα. Πάντες οἱ δῆμοι σὺν γυναίξιν και τέκνοις και μετὰ τῶν ἡγουμένων, τῶν Μοναχῶν, και μεθ' ἱερέων καθ' ὁδὸν στρατολογουμένων ἐγείρονται ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ, περικυκλοῦντες ἀπειλητικῶς τὰ βασιλικά παλάτια, περιτρέχοντες ἔνοπλοι τὰς ἀγορὰς και τὰς ἐπάλλξεις, και κρυγάζοντες ὁμοφώνως, κατὰ τὸν Νικηφόρον, «Χριστιανοί, ἄρτι και ἄρτι κειρὸς ἦλθε διὰ μαρτύριον!» Καὶ ἄλλοι μὲν ἐζήτουν τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Πατριάρχου, ἄλλοι τοῦ Πάπα τὸν ἀφορισμὸν, ἄλλοι δὲ τὴν παῦσιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, και οἱ περισσότεροι τὴν ἄμεσον κατάργησιν τῆς δουλείας. Ὁ Βασίλευ, ἐδόουν οἱ δῆμοι μετὰ τῶν στρατευομένων ἱερέων ἀίστηλατούμενοι, προτιμῶμεν ν' ἀποθάνωμεν ἀντὶ νὰ ζήσωμεν ἔτι ἐν τῇ

δουλικῇ τύχῃ· μήπως δὲν εἴμεθα καὶ ἡμεῖς Χριστιανοὶ ὡς εἶσαι καὶ Σὺ; Ἄρα γε δὲν συνομολογοῦμεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Πατέρα Θεόν, καὶ δὲν πιστεύομεν εἰς μίαν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν; Σὺ δὲ τί εἶσαι πλὴν πατὴρ ἡμῶν, Θεοῦ ἐπίτροπος; Βασιλεῦ Τρισαύγουστε, ἐλθέ εἰς τὰς φρένας σου ἕκδος θεῖον τύπον καὶ ἐλευθέρωσον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· εἰδὲ μὴ, ἄλλοιον Βασιλεία τῆ Ῥωμανίᾳ.

Ὁ δειλὸς Ἀναστάσιος ὑπὸ τῆς ταραχῆς καὶ καταβοῆς πεπτοημένος, ἐξέρχεται εἰς τὸν ἐξώστην· ἐλπίζει μετὰ τινῶν λέξεων Ὀωπευτικῶν νὰ καθουχάσῃ τὴν ἐγερθεῖσαν κάτωθεν τρικυμλάν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἐξώστου τί ἐφορᾷ; ἔντρομος ἐφορᾷ βραχίονας ἀναριθμήτους ἱερέων καὶ ἡγουμένων καὶ Καλογήρων, ἐκτεινομένας πρὸς αὐτὸν μετὰ ἑσταυρωμένων, καὶ θεῖων εἰκόνων. Τὸ μελανὸν Ἰερατικὸν ἔνδυμα τὸν κατεφύβιζε μέχρι σπασμοῦ. Ἰὸτε στρέφόμενος ὁ διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου πρὸς τὸν πλησίον του, λέγει αὐτῷ «Τί ἔχω ποιῆσαι τῷ κυνὶ τούτῳ, ὅτι οὕτω ταρασσεί με καὶ τὴν πολιτείαν;» Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ «Μὴ ἀθυμήσῃς, Βασιλεῦ, φεύγει γὰρ καὶ ἀπέρχεται εἰ μόνον πέμψῃς κατ' αὐτοῦ τινὰς.» — Ἱστοριονομικὸν ἀπόφθεγμα, εἰκονίζον πιστῶς καὶ κατὰ φύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰερατείου τὸν ἐν τῇ μεσαιῶνι ἐθνικώτατον προορισμόν!

Εἰς ταύτην κλίνων ὁ Βασιλεὺς τὴν συμβουλήν, εὐθέως ὀπλίζει τὸν Ἐπαρχὸν τῆς Πόλεως πρὸς διασκόρπισιν τῶν ὄχλων· οὗτος δὲ κατ' ἀρχὰς εὐδοκιμῶν, καὶ τοὶ πανταχόθεν λιθοβολούμενοι, συλλαμβάνει τινὰς τῶν στασιαρχῶν καὶ παραδίδει αὐτοὺς εἰς τὸ δεσμωτήριον. Μετ' ὀλίγον ὅμως οἱ Ἠράσινοι, μᾶλλον τῶν Βενέτων ἐξαγριούμενοι, καὶ ἀναπέμποντες κραυγὰς ἀπειλητικὰς, κατασφάζουσιν ὄσους ἄρχοντας ἐντύχουσι, καὶ ῥίπτουσι λίθον ἀναθεματισμοῦ κατ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἐν ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ παρευρίσκατο εἰς τὸ ἵππικόν, ἐλπίζων ἀκόμη διὰ τῆς παρουσίας του νὰ κατευνάσῃ τὴν στάσιν. Καὶ οὗτος μὲν ἀνιστάμενος ἐκφεύγει τὸ κροῦσμα τοῦ λίθου, καὶ παρά τινῶν σωματοφυλάκων συνοδευόμενος σώζεται, εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις Ἀνάκτορα· οἱ δὲ Ἠράσινοι στενωθέντες, βάλλουσι πῦρ εἰς τὴν λεγομένην Χαλκὴν τοῦ Ἰππικοῦ, καίουσι τὸν ἔμβολον μέχρι τοῦ βασιλικῶ καθίσματος,

καὶ ἐπεκτείνουσι τὴν πυρκαϊάν ἕως τοῦ Ἐξαίπτιου καὶ τοῦ Κωνσταντιανοῦ Φόρου. Ἡ νίκη ἐβρέπεν ἤδη ἐκ μέρους τῶν δήμων. Οἱ Ἱερεῖς, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ τρομακτικὸν τάγμα τῶν Καλογήρων, κατηχουντες μετὰ φοβερᾶς εὐγλωττίας τοὺς Αὐτοκρατορικοὺς στρατιώτας, ἀπέσπων ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκ τῶν ταγμάτων τὰ δυνατώτερα στηρίγματα, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τὸ πῦρ πανταχόθεν προχωροῦν, κατέφλεγε μεγαλοπρεπεῖς Ἀρχόντων οἰκοδομὰς, καὶ διευθύνετο πρὸς τὴν βασιλικὴν κατοικίαν. — Μικρὸν ἔτι, καὶ ὁ θρόνος τοῦ Ἀναστασίου κατεκρημνίζετο. Τὸ Ἱερατεῖον δὲν ἔπαυε κραυγάζον πρὸς τὰ περισσεύοντα πλήθη «Χριστιανοὶ ἄρτι καὶ ἄρτι καιρὸς ἦλθε διὰ μαρτύριον!»

Καὶ τῶντι καιρὸς ἐπὶ τέλους εἶχεν ἔλθει διὰ συνθηκολόγησιν. — Ὁ βασιλεὺς ἐξαπυστέλλει κήρυκας πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δήμων, ὑπόσχεται πάνδημον μετανόησιν, καὶ προσκαλεῖ τὸν λαὸν διὰ τὴν αὖριον ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ.

Τὴν ἐπιούσαν — ἡμέραν ὀπωσοῦν σπουδαίαν ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς μεσαιωνικῆς ἐλευθερίας — ὁ Ἀναστάσιος παρουσιάζεται εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, ὄντος αὐτόπτου ἀναριθμήτου λαοῦ, ἐνδεδυμένος ἱμάτια πενιχρὰ ὡσεὶ πένης καὶ βακενδύτης, μὲ πρόσωπον κατηφές, μὲ ὀφθαλμοὺς δεδακρυσμένους. Ἐβασίλευεν ἄκρα σιγῇ ἐφ' ὄλον ἐκεῖνο τὸ ἀκροατήριον. Ὁ αὐτοκράτωρ πίπτει γονυπετής, ἀφαιρεῖ ἰδιοχείρως τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ προσφέρων αὐτὸν πρὸς τὸν λαὸν ὡς ἴδιον ἐκείνου κτῆμα, ἐπικαλεῖται τεταπεινωμένος τὴν διόρισιν τοῦ διαδόχου του.

Εἶναι ἡ γενναιοφροσύνη ἴδια τῶν λαῶν ἀρετὴ. Οἱ δῆμοι, συγκινηθέντες ἐν τῇ θῆξ τηλικαύτης βασιλικῆς ταπεινώσεως, κραυγάζουσι «πολλὰ τὰ ἔτη βασιλεῦ Ἀναστάσιε, Αὐτοκράτωρ λαοῦ, Δέσποτα ἐλευθέρων καὶ οὐχὶ ἀρχόντων!» Καὶ εἰς τῶν Πρασίνων προσερχόμενος, ἐπαναβάλλει τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξίως ἀνταποκρίνεται πρὸς τοιαύτην γενναιοφροσύνην. Ἐκβάλλει ἰδιόγραφόν τι ψήφισμα, καὶ ἀναγινώσκει γονυστὰ τῇ φωνῇ τὰ ἐπεξῆς. Εἶναι ὁ πρῶτος Μ. Κ. ἀρραβῶν τῆς καθολικῆς τῶν ἀνθρώπων ἐλευθερώσεως, ὃν ἡ Ἑλλάς διὰ χειρὸς δυ-

νάστου ἐπιθέτει ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἱστορίας. Καὶ ὅμως αὕτη ἡ χρυσὴ εὐχὴ τοῦ ἐλευθεροῦν τοὺς ἐν ζυγῷ δουλείας, ἄγνωστος ἔμεινεν ἄχρι τοῦδε καὶ ἀσχολλίαστος!

«Α'. Ἡμῖν ἐστὶν εὐχὴ τοὺς ἐν ζυγῷ δουλείας ἐλευθεροῦν· πῶς οὖν ἀνεξόμεθα τοὺς ἐν ἐλευθερίᾳ ὄντας ἄγεσθαι εἰς δουλικὴν τύχην; Καταργοῦμεν τοίνυν τὴν Κοπιδερμῖαν· μήτε δὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, μήτε τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι».

«Β'. Ἡμῖν ἐστὶν εὐχὴ καταργεῖν πάντα τὰ χρέη τῶν πενήτων τῇ Αὐθεντίᾳ».

«Γ'. Ἰσαύτως δὲ τὸν φόρον τοῦ Χρυσαργύρου, διὰ τὸ μὴ ἀπαιτεῖσθαι τὰ εἶδη καὶ καταναλίσκεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν στρατιωτῶν». — Τὸν τυραννικώτατον τοῦτον καὶ δουλοπρεπεῖ ἄσασμόν ἰδοὺ πῶς ὁ Ζωναράς περιγράφει. «Ἄπαντες καὶ προσαίται, καὶ πένητες, καὶ πᾶσα πόρνη, καὶ ξύμπαντες ἀπελευθεροί, ἐν ἀγροῖς τε καὶ πόλεσι διατριβόντες, εἰσφέρειν ἠναγκάζοντο τῷ δημοσίῳ τέλος ἐτήσιον. Καὶ ὑπὲρ ἵππων καὶ ἡμιόνων, καὶ βοῶν, ὄνων τε καὶ κυνῶν, ἐπράττετο φορολόγημα, ὅπερ ἐκάστου μὲν ἀνθρώπου νόμισμα ἀργυροῦν, τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑπὲρ ἵππου ἡμιόνου τε καὶ βοός· ὑπὲρ ὄνου δὲ φόλεις ἕξ· ὀμοίως δὲ καὶ ὑπὲρ κυνός. Καὶ ἦν ἐντεῦθεν συντριβὴ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὀδυρμὸς πανταχοῦ».

«Δ'. Ἡμῖν ἐστὶν εὐχὴ, πάντας ἐλευθέρους ὄντας, ἴσως καὶ ἀκατακρίτως προάγεσθαι τοῖς πολιτικαῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἀξιώμασιν».

«Ε'. Ἐπαρχὸν δὲ Κωνσταντινουπόλεως καὶ νέας Ῥώμης ὀρίζομεν εἶναι τὸν Πατέρωνα τοῦ Πρασίνου μέρους!»(1)

(1) Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς νομικῆς φιλολογίας ἡ διάταξις αὕτη εἰς κεφάλαια τοῦ ψηφίσματος τοῦ Ἀναστασίου δὲν ἔχεται πολλῆς ἀκριθείας, καὶ μάλιστα σὺν τῶν νεωτέρων μεσαιωνογράφων, ἢ νομολόγων μνημονεύει τὸ πρῶτον καὶ οὐσιαστικώτατον κεφάλαιον. Εἰλικρινεῖας χάριν οφείλομεν νὰ ἠμολογήσωμεν, ὅτι παρακτὸς τοῦ πρώτου κεφαλαίου, ὅπερ διετηρήσαμεν ὡς ἀναγκινώσκαται εἰς τὸν Ἀντιστοχόν, τὰ καλεῖσθαι αὕτης συναρνήσθημεν ἐν τοῖς διαφόροις ἱστορικοῖς τοῦ Βυζαντίου, ὡς παρὰ τῷ Θεοφάνῃ, τῷ Ζωναρᾷ, τῷ Γλυκεῖ, τῷ Λίγυιᾷ, τῷ Ἐρσταθίῳ Σύρῳ, τῷ Μαλαλάῃ, τῷ Κεδρηνῷ, τῷ Νικηφόρῳ, καὶ παρ' ἄλλοις ἔτι, συνδέσαντες τὰ εἰρηκέντων ἐν βραχείᾳ χρόνῳ ἰνδοθισίων παρὰ Ἀναστασίῳ δικτάζων, καὶ βῆσιν πικρῶς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ περὶ Κοπιδέρμου χρυσοβούλου, βουλόμενος νὰ δώσῃ πρῶτος τὸ παράδειγμα πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους, κατακαίει τὰ τῆς Κοπιδερμίας ἔγγραφα καὶ τὰς τῶν δασμῶν ἀπογραφάς. Οἱ Αὐλικοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς συνωδίας ἐκόντες ἄκοντες μιμοῦνται τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἄλλ' ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ παραχωρήσει ταύτῃ δὲν εἶχε μνημονεῦθῃ. « Νῦν δὲ, Τρισαύγουσε, μυρία στόματα ἀνακράζουσιν, ἐκφώνησον τὸ ἐλέησον ἡμᾶς! » Καὶ ὁ θεϊκότατος ἐπικληθεὶς Ἀναστάσιος ἐκφωνεῖ τὸν Τρισάγιον ἕμνον κατὰ τὸν κανονισμένον τύπον. — Ἱερεῖς καὶ Λαϊκοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, πανηγυρίζοντες μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, κομίζουσιν αὐτὸν κατωμάδιον εἰς τὰ παλάτια. ἄσματα δημοτικὰ, δυστυχῶς μὴ δικσωθέντα, ἐξόμνησαν ταύτην τὴν ἐπίσημον νίκην τῶν ἐθνικῶν στοιχείων καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τοῦ Ξενισμοῦ.

Ἴδου δὲ πῶς ὁ Μανασσῆς ἐμμέτρως διηγεῖται τὴν ἐξόρυξιν τοῦ φαρμακεροῦ φυτοῦ τῆς δουλείας ἐκ πάσης Ῥωμαίδος γῆς·

« Βέβηλος γὰρ καὶ δυσσεβῆς οὗτος φανεὶς ὁ Κράτωρ

Ὅμως ἐξώρυσε φυτὸν γῆς πάσης Ῥωμαίδος,

Οὐ οἱ καρποὶ πικράζοντες, καὶ θάνατος ἡ ρίζα.

Τοῦτο καὶ μόνον τὸ καλὸν ἴσχυσεν ἂν συγκρούσαι

Τὰς ὄλας ῥυπαρότητας καὶ τὰς ἀκαθαρσίας,

Καὶ πάντας τοὺς τραυματισμοὺς τοὺς ἰχωροδεστάτους,

Καθάπερ ἀλεξίκακον φάρμακον ἡμερῶσαι ».

Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας, — ἃς παρασιωπήσωσιν ὄσω θέλωσιν οἱ δυτικόφρονες τὰ γεγονότα, καὶ ἃς ἀκολουθήσωσιν αἱ συμφοραὶ, ὅσας κακὴ μοῖρα μᾶς πέμψῃ — ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἡ Ῥωμαϊκὴ ἡγεμονία μεταβαίνει εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἡ δὲ Θεία

σαντες τὴν περὶ Κοπιδέρμου σημαντικωτάτην. Ταῦτο δὲ σημαίνοντες, ἀπὶκόμεν ἐπι δὲν θέλωμεν ἐλεγχθῆ παρα τῶν εἰδικῶν ἐπὶ οὐνεροδοξία. Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ δὲν ἐπαγγελλόμεθα τὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντινοῦ Δικαίου· ἀπρεῦοντες δὲ τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων ἐποχῶν, ἠναγκάσθημεν ἐνταῦθα νὰ ἰνώσωμεν τὰ χωρισμένα, καὶ νὰ χωρίσωμεν τὰ ἠνωμένα, μόνως θέτοντες βάσιν ἐρεῖνης τὴν ἱστοριονομικὴν διαφύωσιον ὄλοσχροῦς ἐποχῆς.

Πρόνοια ἐγγράφει τὸ περι καταργήσεως δουλείας ψήφισμα εἰς τὰς δέλτους τῆς ἐθνικῆς εἰμαρμένης. Ἐν ἐκείνῃ τῇ λαμπρᾷ ἡμέρᾳ, ἦν τῇ ἀληθείᾳ μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέροντες, ἐπυράχθησαν τὰ περι ἐλευθερίας σχέδια τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀνεζωπυρώθησαν αἱ ἔμφυτοι τοῦ γένους ῥοπαὶ πρὸς τὴν ἰσονομίαν.

ΝΓ'.

Ἡ Βυζαντινὴ Μοναρχία ὡς πρὸς τὴν ἀναμέμφωσιν.

Ἀπτόμεθα μὲν καὶ ἀκροθιγῶς τῶν μεσαιωνικῶν πραγμάτων, δοῦτι μᾶλλον ἢ λεπτομερῆ ἱστορίας ἐκθεσῶν, βραχείαν τινὰ προαθέμεθα ἐπιθεώρησιν τῆς κινήσεως καὶ τῆς πορείας τῶν ἰδεῶν. Ἐπιτροχάδην δὲ μνημονεύομεν καὶ τὸ περι Κοπιδέριμου σημαντικὸν γεγονός, ἵνα καταδείξωμεν ὅπως οὖν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ διαζητηθῇ κατ' ἄλλον τρόπον ἔβλος τοῦ λαοῦ, καὶ δώσωμεν παράδειγμα περι τῆς μεθόδου, ὅχι βεβαίως τοῦ γράψαι ἱστορίαν, ἀλλὰ τοῦ ἐξάγειν ἐκ τῶν ἀπειραριθμῶν μὲν, πλὴν ἀτελῶν μαρτυριῶν, τὸ ἱστορικὸν πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐνδελεχείας.

Τοιαυτοτρόπως ἀνιχνεύοντες εἰς τὴν ἀδιαφώτιστον ἔτι τοῦ Μεσαιῶνος μας ἱστορίαν τὰ ἔχνη τῆς Χριστιανικῆς ἐλευθερίας, καὶ πληρέστατα πεπεισμένοι, ὅτι μετὰ μείζονος προσοχῆς ἐὰν αὐτὴν ἐρευνήσωμεν, ἀληθείας ἐθνωφελεῖς καὶ μαρτυρίας θέλομεν ἀνακαλύψει ἴαν ἀναγκαίας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀπόδειξιν τῶν ἡμετέρων ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων, τῆς ἡμετέρας ἐθνικῆς ἐγκαταστάσεως, καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πεφωτισμένων λαῶν ὀφειλομένης παντελοῦς ἐξαγοράσεως, πολλάκις ὑπεμέμφθημεν κατ' ἐκείνων τῶν ὁμογενῶν λογίων καὶ πολιτικῶν τῆς ἡμέρας, οἵτινες ὀλοτελῶς ἀφρόντιδες περι τὰ ἡμέτερα, καὶ τὰς τετριμμένας τῶν Δυτικῶν περιαιτολογίας εἰσάγοντες ἐν Ἑλλάδι, ὅτε μὲν πρωτότοκον θυγατέρα τῆς νεωτέρας ἐλευθερίας ἐπονομάζουσι τὴν Ἀγγλίαν, ὅτε δὲ εἰς τοὺς Ἰάλλους τὴν πρώτην τῆς ἰσότητος ἀποδίδουσιν ἐφαρμογὴν. Βεβαίως, οὐδὲ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωσ, οὐδὲ ὁ ζῆλος πρὸς τὰς μεσαιωνικὰς ἐρεῖνας μᾶς τυφλωττοῦσι τοσοῦτον ὥστε νὰ δίσχυρισθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν σκοτεινὴν, περι